

Гайданка
Євгеній Іванович

Соціальне структурування місцевої політичної еліти у Словаччині (за підсумками комунальних виборів у Трнаві 2010–2018 рр.)

УДК 323.396:342.82 (437.6)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2019-2-28-32>

Гайданка Євгеній Іванович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
і державного управління
Ужгородського національного
університету
вул. Університетська, 14,
Ужгород, Україна

Процеси елітотворення на місцевому рівні супроводжуються складними процесами в політичному сегменті (політико-партійна кон'юнктура) та на рівні громадськості (електоральні пріоритети). Місцева політична еліта не тільки відіграє важливу роль суспільного модератора, але й повинна сприяти інтенсифікації демократичних процесів на локальному рівні. Західнославацьке місто Трнава загалом підтверджує домінування європейських цінностей на локальному рівні на противагу поширеним постсоціалістичним традиціям регулювання управлінськими процесами на місцях у низці транзитивних країн. Соціально-демографічне середовище місцевого депутатського корпусу є неоднорідним, поєднуючи представників різних гендерних, освітніх, професійних та вікових груп. Динаміка формування політичної еліти м. Трнави прослідковується за результатами трьох останніх виборів 2010 р., 2014 р. та 2018 р. Для місцевого представницького органу характерні незначна репрезентація жінок (13–32%); домінуюче представництво депутатів з освітнім ступенем магістра (71%–80%) та залучення наукової еліти (6–16%); найбільше представництво депутатів з технічним освітнім профілем (29–35%). Суттєва вікова диференціація прослідковується в розрізі посади мера, адже протягом 2006–2014 рр. главами міст обирали кандидатів, яким більше 50 років, а у 2014 р. мером обрали 32-річного кандидата, після чого відбулося його переобрання на другий термін. На прикладі особливостей елітотворення у м. Трнаві визначаються загальні тенденції формування політичної еліти у сучасній Словаччині. У західнославацькому регіоні фактично мінімізовані постсоціалістичні тенденції формування місцевої політичної еліти. На найвищому управлінському рівні першість віддається новим обличчям у політиці, що здатні забезпечувати ефективний політичний діалог з місцевою громадою та проявляють громадянську активність. Крім того, важливим є високий рівень освіти депутатського корпусу, що сприяє розробленню та впровадженню ефективних управлінських рішень. Впровадження позитивного досвіду розвитку місцевої демократії у постсоціалістичній країні на взірць Словаччини залишається актуальним для сучасної України, особливо в контексті раціоналізації електоральних процесів та інституційної реалізації децентралізаційної реформи.

Ключові слова: політичний процес, представницький орган, комунальні вибори, регіональний політичний процес, місцева політична еліта, соціальне структурування еліти, соціальні чинники демократизації, якість демократії, Трнава, Словачька Республіка.

Вступ. Траєкторії демократичних транзитів на постсоціалістичному просторі повинні були підтвердити чи спростувати сталий характер функціонування демократичних інститутів. Одним з найбільш вагомих індикаторів належного рівня демократичних процедур залишається місцевий рівень демократичного урядування, що разом із системою вищих органів влади формує цілісну систему управління на плюральних засадах.

Словацька Республіка тривалий час демонструвала незмінність країни демократичному курсу, хоча в різні періоди новітньої політичної історії для неї були характерні дезінтеграційні зовнішньополітичні процеси, корупційно-політичні скандали та урядові кризи. Звичайно, тенденції політичних процесів на загальнонаціональному рівні проектувались на місцеве урядування, формуючи відповідні управлінські традиції. Водночас місцева політика часто реалізується всупереч загальнонаціональним тенденціям. У цьому контексті важливо з'ясувати інституційні особливості формування місцевих еліт, перш за все соціальні та партійні індикатори. Простір політичної еліти м. Трнави як одного з найбільших словацьких міст

на заході країни, з одного боку, зберігає елементи традиційного постсоціалізму, а з іншого боку, характеризується усталеними стандартами західноєвропейського самоврядування (на кшталт прикордонних австрійських та чеських регіонів).

Мета та завдання. Мета статті полягає у визначенні соціальних особливостей формування політичної еліти у західнославацькому місті Трнаві з огляду на персональний склад представницького органу самоуправління (*Mestské zastupiteľstvo mesta Trnava*). Визначена мета досягається завдяки розкриттю соціально-демографічної специфіки місцевої еліти в розрізі результатів останніх трьох виборчих кампаній.

Методи дослідження. За соціального структурування місцевої політичної еліти у Трнаві застосовувались передусім методики емпіричного порядку. В теоретичній площині загальній проблематиці політичного елітизму присвячено багато дослідницької уваги як у вітчизняному, так і в зарубіжному науковому сегменті. Водночас розгляд процесів елітотворення у розрізі демократичного транзиту в Словаччині, тим більше в конкретному регіоні, потребує більш детального вивчення. Так, розгля-

далися соціально-політичні особливості формування політичних еліт у Трнавському краї (регіональний вимір) [1] та вплив інституту незалежних кандидатів на структурування місцевої еліти [2].

Емпіричним матеріалом слугують результати комунальних виборів у м. Трnavі, що проводились у 2010 р., 2014 р. та 2018 р. (під час аналізування посади мера застосовувались також дані за 2006 р.). Соціальне структурування проводиться за чотирма індикаторами на двох рівнях:

- склад Ради м. Трnavи (гендерний, освітній та професійний розподіл);
- мери м. Трnavи (вікова динаміка).

Результати. Рада м. Трnavи є представницьким органом місцевої громади, що формує самоврядну політику міста, реалізує соціально-економічні програми відповідно до урядової стратегії, а також розробляє та впроваджує програми транскордонної співпраці. Персональний склад депутатського корпусу складає 31 особу, що обираються терміном на чотири роки. Посада мера міста є виборною з 2006 р., обирається шляхом прямих виборів, останні вибори на коаліційній основі відбулись у 2002 р. Рада Трnavи є класичним органом місцевого самоврядування, що функціонує на плюральній основі, а управлінські рішення приймаються колегіально.

Гендерне структурування.

Три останніх виборчих кампанії до Ради м. Трnavи засвідчили незмінність гендерної структуризації місцевої легіслатури на користь чоловіків. Середній показник гендерної присутності чоловіків-депутатів складає 78%, відповідно, жінки-депутати формують лише 22% загального складу представницького органу Трnavи (рис. 1). Загалом для трнавського істеблїшменту характерний незначний рівень жіночої присутності, що багато в чому суперечить сучасним тенденціям елітотворення,

особливо в контексті поглиблення процесів фемінізації європейської політики в останні десятиріччя.

Освітнє структурування.

Індикатор визначення освітніх пропорцій серед депутатського корпусу м. Трnavи виявився одним з найбільш проблематичних. Справа полягає у диференціації визначення наукових ступенів та дипломованого освітнього рівня вищої категорії у Словацькій Республіці та Україні. Для вітчизняного освітньо-наукового простору традиційним слід вважати підхід, що чітко розділяє наукові ступені та освітні рівні. Словацькі моделі вищої освіти та науки тісно переплітаються, тому часто виникають так звані проміжні рівні, які ще не слід визначати як науковий ступінь, але вже можна класифікувати як «постмагістерський рівень» чи «напівдокторський ступінь».

Нами за основу взято діючу українську систему, за якої виділено три групи депутатів (одна наукова та дві освітні). Звичайно, наукова група в Раді виявилась найменш чисельною, маючи середній показник всього 12,8% (рис. 2). Водночас абсолютна більшість депутатів (у середньому близько 76%) отримала повну вищу освіту щодо ступеня магістра (переважно для технічних спеціальностей визначається як «інженер» (*Ing.*)), для решти – «магістр» (*Mgr.*)). Найменш чисельним у депутатському середовищі є освітній рівень бакалавра (трохи більше 10%). У цьому контексті девіантним виглядає період депутатської каденції 2014–2018 рр., під час якої понад 1/5 депутатського складу мали тільки рівень бакалавра.

Професійне структурування.

Професійне середовище депутатського корпусу у м. Трnavі дуже неоднорідне, не прослідковується домінування якогось конкретного виду трудової діяльності, хоча слід виділяти типові професії депутатів. Під час типологізації професійної

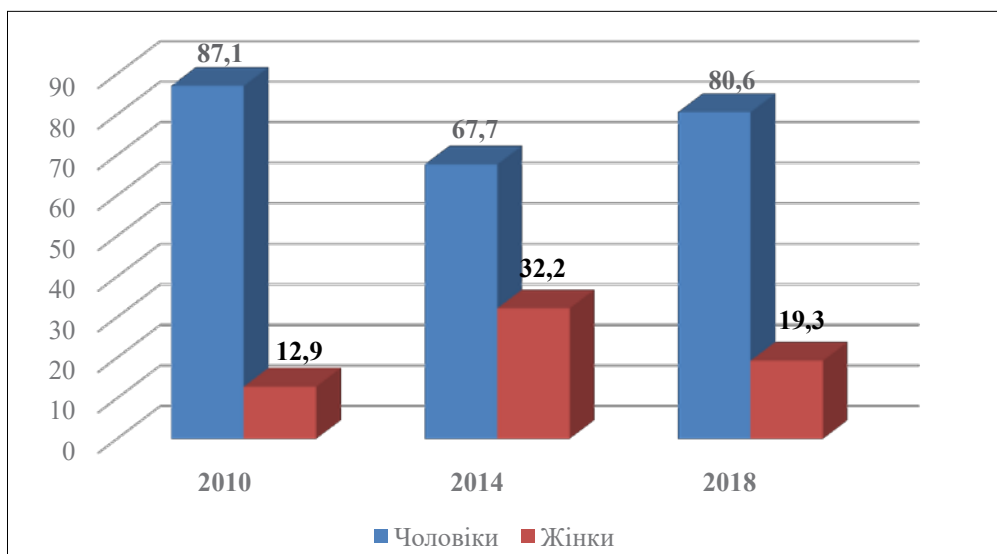

Рис. 1. Гендерний зріз депутатського корпусу Ради м. Трnavи (за результатами трьох останніх електоральних кампаній) [6; 7; 8]

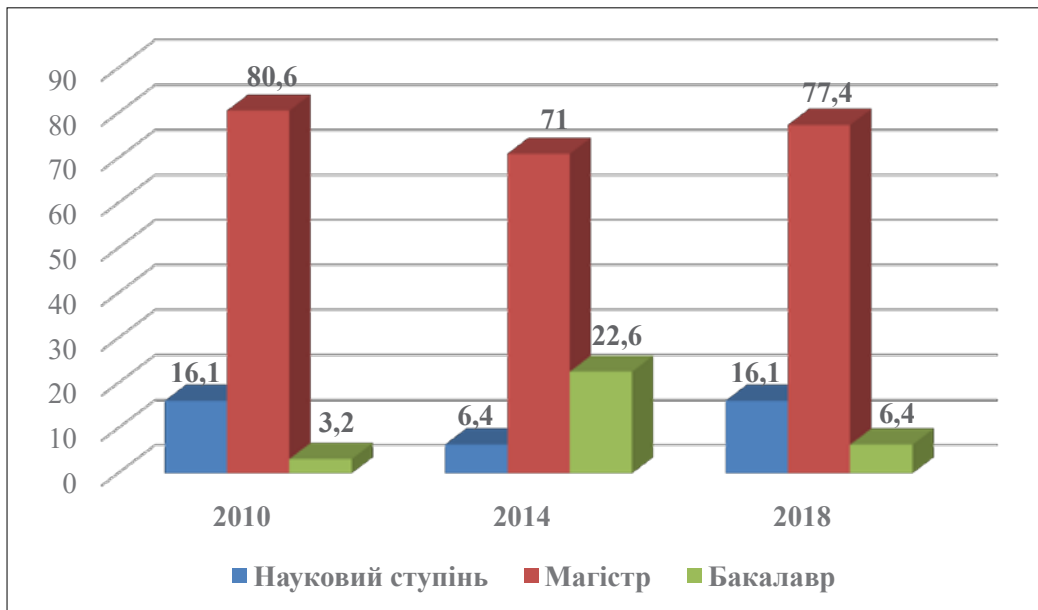

Рис. 2. Освітній зріз депутатського корпусу Ради м. Трнави (за результатами трьох останніх електоральних кампаній) [6; 7; 8]

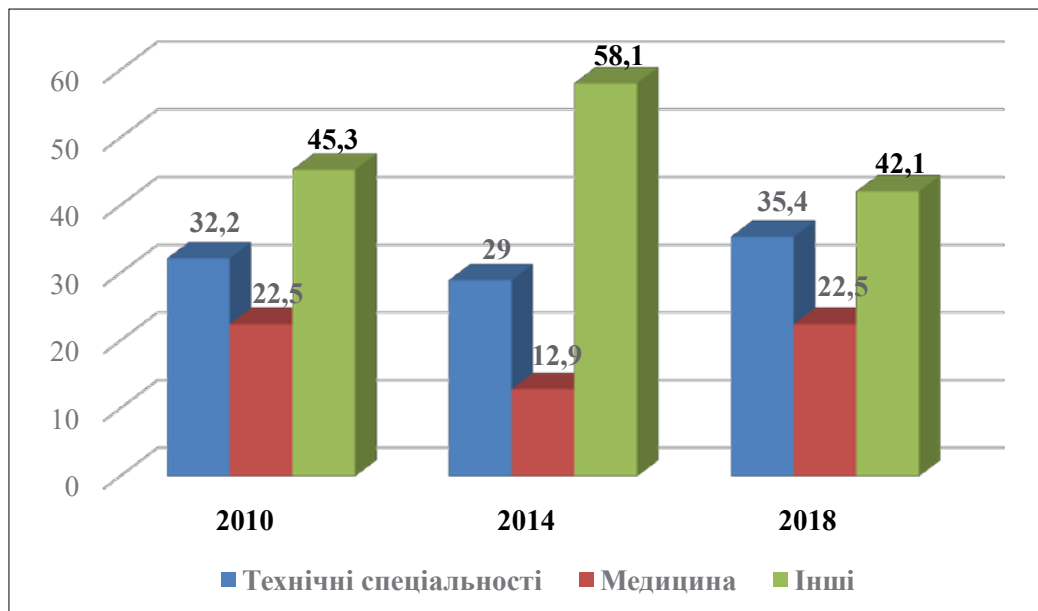

Рис. 3. Професійний зріз депутатського корпусу Ради м. Трнави (за результатами трьох останніх електоральних кампаній) [6; 7; 8]

зайнятості місцевих депутатів виділено три загальних групи:

- «працівники-технарі»;
- медична спеціальність та пов'язані з нею професії;
- решта професій (рис. 3).

Найбільше представництво у Раді м. Трнави мають зайняті на технічних спеціальностях, адже середній показник охоплює близько третини всіх депутатів (32,2%). Ще одна велика професійна група стосується медицини різних рівнів: від сімейних лікарів до медичного персоналу. Майже кожен п'ятий депутат має медичну вищу освіту (так званий *MUDr.*,

тобто магістерський рівень у медицині) й практикує у медичній сфері (середнє значення становить 19,3%). Найбільш чисельною є загальна група професій, кількісне представництво яких не дає змогу окремо виділити професійну депутатську групу (середній показник становить 48,5%). До найчисельнішої групи належать юристи, педагоги, представники бізнес-структур тощо, тобто це є загальною професійною групою, що об'єднує передусім представників гуманітарної інтелігенції та промисловості.

Вікове структурування.

За основу вікового розподілу нами взято відповідні показники найвищої управлінської посади, якою є мер

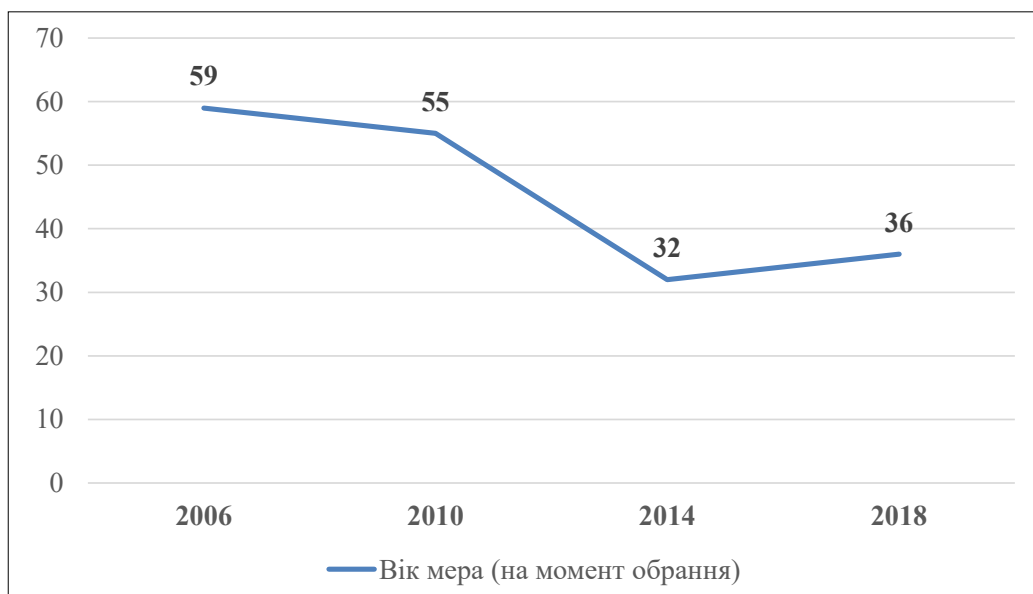

Рис. 4. Вікова динаміка посади мера м. Трнави на момент обрання (за результатами прямих виборів) [3; 4; 5]

міста Трнави (*Primátor mesta Trnavy*), на момент його обрання. Проаналізовано тільки персоналії мерів, що були обрані шляхом прямого голосування, що було впроваджено з електоральної кампанії 2006 р. До визначеного політичного моменту мер міста обирався відповідною більшістю (коаліцією) новосформованого складу Ради Трнави. Отже, визначені вікові характеристики чотирьох останніх мерів із загальним періодом каденції 13 років (рис. 4).

Отримані результати вікового структурування мерів Трнави свідчать передусім про суттєву диференціацію в електоральних симпатіях містян у хронологічному розрізі. Власне, обрання у 2006 р. 59-річного Штефана Божняка [5], а у 2010 р. – 55-річного Владіміра Бутко [4] визначило домінування досвідченої та консервативної еліти. Натомість обрання у 2014 р. мером 32-річного Петера Брочка [3] стало наслідком потреби громади у нових обличчях у політиці. Формується своєрідний політико-управлінський образ молодого реформатора відповідно до пануючих західноєвропейських традицій елітотворення.

Висновки. Процеси елітотворення на локальному рівні м. Трнави засвідчують поступове домінування елементів модерної європейської політики на противагу постсоціалістичним тенденціям. Сприяє цьому, звичайно, фактор транскордонної локації одного з найбільших західних міст Словаччини, адже міцною та ефективною залишається управлінська взаємодія із суміжними австрійськими та чеськими територіями. Найбільш вагомими факторами відходу від постсоціалістичних закономірностей формування місцевої еліти слід вважати інституційні, а саме соціально-демогра-

фічні та партійно-політичні. У цьому контексті суперечливим є показник гендерного структурування депутатського корпусу, за якого за останні 13 років жіноче представництво в середньому обмежується кожним п'ятим депутатом. У професійному розрізі виділяється незначне делегування представників юриспруденції, натомість медичний сегмент охоплює близько 20% депутатського складу. Обрання у 2014 р. мером 32-річного незалежного (позапартійного) Петера Брочка підтвердило високий рівень електоральної довіри молодим політикам та зменшення рівня довіри політичним партіями/коаліціям.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні політико-партійного структурування депутатського складу Ради м. Трнави, що дасть змогу сформувати системний підхід до визначення інституційних особливостей структурування місцевої політичної еліти.

Дослідження проведено на базі Трнавського університету (м. Трнава, Словацька Республіка) у рамках реалізації проекту «Динаміка розвитку регіональних політичних еліт у транскордонному регіоні Європейського Союзу (Трнавський край, Словаччина)» за фінансової підтримки Міжнародного Вишеградського Фонду.

The study was conducted at Trnava University (Trnava, Slovak Republic) within the project “The Dynamics of Regional Political Elites’ Development in a Cross-Border Region of the European Union (Trnava Region, Slovakia)” with the financial support of the International Visegrad Fund.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Haydanka Y., Martinkovich M. Socio-Political Fragmentation and Peculiarities of Transboundary Cooperation of the Highest Self-government Body (on the example of the Trnava Region of the Slovak Republic). *Гілея*. 2017. № 126. P. 483–487.
2. Martinkovič M. Phenomenon of independent candidates in the regional elections in Slovakia from 2001 to 2017. *Politicus*. 2018. № 2. P. 55–60.
3. Na radnici dnes zložili sluby nový primátor Trnavy Peter Bročka a poslanci mestského zastupiteľstva. Trnava. URL: <http://www.trnava.sk/sk/aktualita/na-radnici-dnes-zlozili-sluby-novy-primator-trnavy-peter-brocka-a-poslanci-mestskeho-zastupitelstva> (дата звернення: 06.04.2019).
4. Pravica získala v Trnave suverénne najviac hlasov voličov, napriek tomu prehrala. To najpodstatnejšie zo života v Trnave a okolí. URL: <http://www.trnava-live.sk/2010/11/29/pravica-ziskala-v-trnave-suverenne-najviac-hlasov-volicov-napriek-tomu-prehrala> (дата звернення: 10.04.2019).
5. Bošňák S. Aktuality.sk: Aktuálne spravodajstvo na Slovensku a vo svete. URL: <https://osobnost.aktuality.sk/stefan-bosnak> (дата звернення: 12.04.2019).
6. Voľby do orgánov samosprávy obcí 2010. Štatistický úrad Slovenskej republiky. URL: <http://volby.statistics.sk/oso/oso2010/menu/indexv.jsp@lang=sk.htm> (дата звернення: 10.04.2019).
7. Voľby do orgánov samosprávy obcí 2014. Štatistický úrad Slovenskej republiky. URL: <http://volby.statistics.sk/oso/oso2014/oso2014/sk> (дата звернення: 10.04.2019).
8. Voľby do orgánov samosprávy obcí 2018. Štatistický úrad Slovenskej republiky. URL: <http://volby.statistics.sk/oso/oso2018/sk> (дата звернення: 10.04.2019).

REFERENCES:

1. Haydanka, Y.I. & Martinkovich, M. (2017). Socio-Political Fragmentation and Peculiarities of Transbound-

ary Cooperation of the Highest Self-government Body (on the example of the Trnava Region of the Slovak Republic, *Gileya*, no 126, pp. 483–487.

2. Martinkovič, M. (2018). Phenomenon of independent candidates in the regional elections in Slovakia from 2001 to 2017, *Politicus*, no 2, pp. 55–60.

3. Na radnici dnes zložili sluby nový primátor Trnavy Peter Bročka a poslanci mestského zastupiteľstva [Today the new Trnava mayor Peter Brochka and the deputies took an oath in the mayor's office]. Trnava. – Access mode : <http://www.trnava.sk/sk/aktualita/na-radnici-dnes-zlozili-sluby-novy-primator-trnavy-peter-brocka-a-poslanci-mestskeho-zastupitelstva>.

4. Pravica získala v Trnave suverénne najviac hlasov voličov, napriek tomu prehrala [Right-centrists won a landslide victory, yet lost]. To najpodstatnejšie zo života v Trnave a okolí [The topical events of Trnava and its suburban areas]. – Access mode : <http://www.trnava-live.sk/2010/11/29/pravica-ziskala-v-trnave-suverenne-najviac-hlasov-volicov-napriek-tomu-prehrala>.

5. Štefan Bošňák [Stefan Boshnack]. Aktuality.sk: Aktuálne spravodajstvo na Slovensku a vo svete [Topical news in Slovakia and the world] [Electronic resource]. – Access mode : <https://osobnost.aktuality.sk/stefan-bosnak>.

6. Voľby do orgánov samosprávy obcí 2010 [Local self-government bodies 2010 elections]. Štatistický úrad Slovenskej republiky [Statistical Office of the Slovak Republic]. – Access mode : <http://volby.statistics.sk/oso/oso2010/menu/indexv.jsp@lang=sk.htm>.

7. Voľby do orgánov samosprávy obcí 2014 [Local self-government bodies 2014 elections]. Štatistický úrad Slovenskej republiky [Statistical Office of the Slovak Republic]. – Access mode : <http://volby.statistics.sk/oso/oso2014/oso2014/sk>.

8. Voľby do orgánov samosprávy obcí 2018 [Local self-government bodies 2018 elections]. Štatistický úrad Slovenskej republiky [Statistical Office of the Slovak Republic]. – Access mode: <http://volby.statistics.sk/oso/oso2018/sk>.

Social Configuration of Local Political Elites in Slovakia (according to the Trnava 2010–2018 Local Elections Results)

Haidanka Yevhenii Ivanovych

PhD in Political Science,
Associate Professor of the Department
of Political Science and State Administration,
Uzhhorod National University
Universitetska str., 14, Uzhhorod, Ukraine

Elite formation at the local level is as a rule attended by complicated political (political and party conjuncture) and public processes (electoral priorities). Local political elites serve as a public moderator, promoting intensification of local democratic processes. Trnava in west Slovakia proves overall prevalence of European values as opposed to the widespread post-socialist traditions of administrative processes regulation in a number of states in transit. The socio-demographic environment of the local deputy corps is heterogeneous, allying representatives of various gender, educational, professional and age groups. The dynamics of the Trnava political elite formation is studied on the basis of the results of the recent consecutive elections of 2010, 2014 and 2018.

The local representative body is characterized by an insignificant representation of women (13–32%); the dominant representation of deputies, holding Master degree (71–80%) and the involvement of the scientific elite (6–16%); the largest being the representation of deputies with a technical degree (29–35%). A significant age differentiation is observed in terms of the office of the mayor: in 2006–2014 candidates who were older than 50 were elected mayors; in 2014 a 32-year-old candidate was elected and subsequently reelected for a second term. On the example of the features of elitism in Trnava, determined general trends in the formation of political elite in the modern Slovakia. In the Western Slovakia region, minimized the post-socialist tendencies of the formation of the local political elite. At the highest administrative level, primacy given to a new faces in politics that can provide an effective political dialogue with the local community and, along with this, engage in civic engagement. In addition, very important is the high level of education of the deputy corps, which contributes to the development and implementation of effective managerial decisions.

The implementation of the evolution of local democracy positive experience in a post-socialist country, like Slovakia, remains relevant for today's Ukraine, especially in the light of streamlining electoral processes and institutional implementation of decentralization reform.

Key words: representative body, local elections, local political elite, social configuration of elites, Trnava, Slovak Republic.